

KEHUISTA ESIINTYMISYMPÄRISTÖISSÄÄN

Andrea Golato *Compliments and compliment responses: Grammatical structure and sequential organization.* Amsterdam: John Benjamins 2005. 248 s. ISBN 90 272 2625 3. ISBN 1-58811-5992.

Andrea Golato on tehnyt kattavan tutkimuksen aidoissa keskusteluissa esiintyvistä saksankielisistä kehuista. Voisi sanoa myös saksalaisista kehuista, koska tutkimus ottaa kantaa kehumisen kulttuurisidonnaisuuteen vankasti analyysiin nojaten. Tutkija on jo aiemmin (Golato 2002) kirjoittanut perusteellisesti kehujen vastaanotosta, mutta on hyvä, että vastaanotot ovat mukana myös tässä kirjassa, koska näin teoksesta muodostuu kehuista kertova kokonaisuus. Positiivista on kuitenkin, että pääpainon — jo sivuissa mitattuna — saa kehujen rakenne ja paikka keskustelussa, koska näitä puolia Golato ei ole käsitellyt aiemmin. Kirja sopii esimerkiksi puhutun kielen ja keskustelun tutkimuksesta yleensä kiinnostuneille tutkijoille ja erityisesti kehuista kiinnostuneille tutkijoille, paikoittain maallikoillekin. Varsin tärkeä kirja on kaikille saksanopettajille. Hyödyllinen se on myös saksankielisten opiskelijoiden kieltenopettajille, jos opetettavasta kielestä on tehty kehututkimusta, johon Golaton tuloksia voi verrata.

EMPIIRISEN TUTKIMUKSEN IKUISUUSKYSYMYKSIÄ: AINEISTON RIITTÄVYYS

Tutkimusaineisto koostuu 62 kehusta; lisäksi tekijä referoi 16:ta sellaista enimmäkseen englanninkielistä esimerkkiä, jotka hän on poiminut muilta tutkijoilta. Kehut on koottu 30-tuntisesta video- ja 6-tuntisesta puhelinkeskusteluaineistosta. Osallistujina näissä keskusteluissa on keskiluokkaisia tai

ylempää keskiluokkaa edustavia ystävyksiä ja perheenjäseniä. Puhujia nauhoituksissa on kaikkiaan 61 (34 naista ja 27 miestä), joista 20 tuotti kehuja. Iältään osallistujat ovat 23–70-vuotiaita, suurimman osan ikä on lähellä 30:tä vuotta.

Aineisto tuntuu pieneltä. Samojen esimerkkien toistuminen on väistämätöntä, koska kehuja käsitellään sekä tuottamisen että vastaanottamisen kannalta, jolloin on mielekästä tarkastella samaa katkelmaa eri näkökulmista. Tämä toisto tuntuu kuitenkin edelleen ikään kuin pienentävän aineistoa. Golato esittelee kirjassaan 39:ää kaikista 62 kehusta. Yhtä kehua käsitellään 12 kertaa, toista 9 kertaa; nämä kaksi katkelmaa käsittelevät hänen omaa aineistoaan edustavista esimerkeistä (yhteensä 86) peräti neljänneksen. Ongelmallista aineiston esittelyssä on myös se, ettei Golato esitä kahden- ja monenkeskisten keskustelujen määrää, vaikka yksi erittäin kiinnostava luku keskittyy nimenomaan kehuihin monenkeskisissä keskusteluissa.

Keskusteluanalyyseissa on aina erityisesti korostettu jokaisen yksittäisenkin tapauksen merkittävyyttä. Antautuessaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen ihmiset toimivat aina erilaisten säännön- ja odotusmukaisuuksien alaisina ja todennäköisesti näiden mukaan — tai jolleivät toimi, osoittavat tämän poikkeaman tavalla tai toisella (ks. esim. Heritage 1996 [1984]: 236–239). Silti olisin keskusteluanalytikkona ehkä epäortodoksisestikin odottanut tällaisen kattavasti kehuja kuvaamaan pyrkivän tutkimuksen nojaavan hieman suurempaan

aineistoon. Sopiva olisi voinut olla vaikkapa klassinen sadan tapauksen aineisto. On selvää, että keskusteluaineistoa täytyy olla hyvin paljon, jotta tähän päästäisiin. Tapaus-ten määrän kasvattaminen on työn takana, sen olen huomannut kerätessämme Marja Etelämäen ja Markku Haakanan kanssa kokoelmaa suomalaisista kehuista yhteistä tutkimustamme varten (Etelämäki, Haakana ja Halonen tekeillä). Voisi kuitenkin olettaa, että tutkijalla olisi ollut pääsy toistenkin keräämään aineistoon niin, että tapaus-ten määrää olisi saanut kasvatettua. Samalla aineisto olisi muutenkin monipuolistunut.

Aineiston ongelmaksi tekijä itse nostaa vasta aivan kirjan lopussa (s. 211) sen, että keskustelijat ovat keskenään tuttuja, ja tarjoaa ratkaisuksi kehujen keräämistä institutionaalisista tilanteista, esimerkiksi työpai-koilta. Tämä on tietysti siinä mielessä luon-teva ratkaisu Golatan mainitsemaan ongelmaan, että arkikeskusteluissa eivät keskus-tele juuri muut kuin keskenään tutut ihmiset. Olisin itse kuitenkin useampien »arki-kehujen» keräämisen kannalla.

HELPPOLUKUISTA, HANKALAA JA LÄHES KÄSITTÄMÄTÖNTÄ

Kirjan erityinen ansio on sen helppolukui-suus, joka on mahdollisesti kulttuurin lähei-syyden vaikutusta. Saksalainen, vaikkakin pitkään Pohjois-Amerikassa asunut tutkija kirjoittaa huomattavasti helppolukuisempaa englantia kuin syntyperäiset kollegansa.

Kirjan helppolukuisuus ei aina kuiten-kaan tarkoita sujuvuutta tai esteettisyyttä: mukana tuntuu seuraavan myös usein sak-salaiseksi luonnehdittua perusteellisuutta, mikä välillä näkyy luettelomaisuutena. Tämä ongelma voi osittain johtua tutkimus-aineiston koosta: pienestä aineistosta on lueteltava absoluuttisesti kaikki tapaukset, kun suurempaa aineistoa kuvatessa voidaan puhua useammin suhteellisista määristä.

Lukemista vaikeuttaa huomattavasti myös loppuviitteiden käyttö, mikä ei sinänsä ole kirjoittajan vika: voi olla tärkeää tarjota lisä-tietoa sotkematta sitä leipätekstissä lineaarisesti etenevään argumentointiin. Miinus loppuviitteiden käytöstä alaviitteiden sijaan mennee kustantajalle, John Benjaminsille.

Kirjaa lukiessa tuntuu, että tekijällä on ollut mielessään kaksi osin erilaista yleisöä: keskustelunanalyysiin tai vuorovaikutus-lingvistiikkaan (*interactional linguistics*, ks. tarkemmin Couper-Kuhlen ja Selting 2001) perehtymättömät kielentutkijat ja toisaalta keskustelunanalyttikot. Yritys ta-voittaa monta yleisöä on kunnioitettava mutta vaikea. Pyrkimys näkyy kirjassa yhtäältä taitavan ja teknisen keskustelunana-lyyttisen analyysin ja terminologian käytön ja toisaalta keskustelunanalyysin esittelyn ja toimivuuden hehkuttamisen välisenä ris-tivetona. Tekijä käyttää aluksi paljon tilaa aineistotyyppin ja etenkin metodin esittele-miseen, perustelemiseen ja puolustamiseen, mutta kirjan luvut on kuitenkin nimetty hy-vin teknisin keskustelunanalyttisin ter-mein, joita on metodia tuntemattoman mah-doton seurata. Onneksi kirjan lopussa on hakemisto.

Alalukujen nimet ovat nimittäin enim-mäkseen niin teknisiä ja raskaita, ettei niiden perusteella löydä etsimäänsä. Nimien sydäminä on sellaisia termejä kuin *sekven-tiaalisesti* tai *paikallisesti alkuasemainen muoto* (*locally initial form*), *sekventiaali-esti* tai *paikallisesti jälkiasemainen paik-ka* (*locally subsequent position*) ja *prefe-renssi* tai *suosituimmuus* (*preference*). Termit kääntyvät esimerkiksi suomeksi vain vaivoin eivätkä yleensä avaudu metodia tuntemattomille — jos kohta eivät ole vält-tämättä sopivan valaisevia suuntausta tun-tevillekaan. Termit eivät ole myöskään on-gelmattomia tai yksiselitteisesti ymmärret-tyjä edes keskustelunanalyysin sisällä. Pää-lukujen jako kehumiseen toimintana, kehu-

jen rakenteeseen ja niiden vastaanottoon on sen sijaan erittäin selkeä ja toimiva. Sinänsä kielen sosiaalisen tehtävän tutkimiseen kehitetyn keskustelunanalyysin valinta on mielestäni täydellinen tällaisen ilmiön tarkasteluun, jossa luontevasti yhdistyvät sosiologiset, kulttuuriset ja lingvistiset kysymykset.

KEHUIJEN KIELELLESTÄ RAKENTEESTA

Kehumisen tarkastelun Golato on jakanut kahtia kehuvuoron rakenteen tarkasteluun (luku 3) ja kehuun sekventiaalisen paikan ja vuorovaikutuksellisen tehtävän (luku 4) tarkasteluun. Kehujen rakenteen osalta hän on keskittynyt erityisesti viittaustavan vallinnan käsittelyyn. Kehun kohteeseen voidaan viitata substantiivi(lausekkeella) tai pronomiinilla, joista tekijä on omaksi ryhmäkseen erotellut demonstratiivit, tai demonstratiivin ja substantiivilausekkeen yhdistelmällä eli lohkorakenteella. Nämä viittaustavat hän jakaa Schegloffin (1996) mallin mukaisesti muodoltaan sekventiaalisesti tai paikallisesti alkuasemaisiin, jollaisia ovat substantiivi(lausekkeet) ja pronomini *du* 'sinä', ja sekventiaalisesti jälkiasemaisiin, jollaisia ovat kolmannen persoonan pronominit, demonstratiivit ja tapaukset, joissa viittausta ei ole pantu kielellisesti ilmi. Mallissa muoto liittyy tiukasti esiintymispaikkaansa: kun on alkuasemaisia ja jälkiasemaisia muotoja, on myös alku- ja jälkiasemaisia paikkoja (*locally initial and subsequent positions*).

Tavallisesti alkuasemainen muoto esiintyy keskustelussa alkuasemassa: keskusteluun ensimmäistä kertaa tuotavaan puhealaiseen, vaikkapa huonekasviin, viitataan yleensä substantiivilausekkeella. Samaten tavallisesti jälkiasemainen muoto, huonekasvin tapauksessa vaikkapa kolmannen persoonan pronomini *se* tai demonstratiivi

toi esiintyy, kun jatketaan keskustelua kasvista. Molempia muotoja voidaan kuitenkin käyttää molemmissa paikoissa, ja käyttäessään niitä epätyypillisissä paikoissa puhuja tekee valinnalla jotain erityistä. Kehuissa alkuasemainen muoto jälkiasemassa voi osoittaa, että kehu on oma toimintonsa eikä jatka juuri meneillään olevaa toimintaa. Esimerkiksi tilanteessa, jossa kaikki yhdessä katselevat valokuvia ja keskustelevat niissä esiintyvistä ihmisistä ja paikoista, lausumalla *ihania kuvia* puhuja voi osoittaa, että kehu on uusi toiminta, joka ei jatka kuvien sisällöstä puhumista (ks. s. 52–53). Jälkiasemainen muoto alkuasemassa taas osoittaa kehuun kohteen olevan joko jo kaikkien huomion kohteena tai helposti tunnistettavissa. Esimerkiksi syödessään kakkua ihminen voi sanoa *tää on hyvää* tai *hyvää*.

Mallillaan Schegloff on halunnut päästä irti staattisesta anaforan käsitteestä kohti sellaista kuvaustapaa, joka ottaa kantaa siihen, mitä erilaisilla viittauksilla erilaisissa paikoissa tehdään. Viittaustapa on aina suhteessa toimintaan: sen valinnalla voidaan esimerkiksi osoittaa meneillään olevan toiminnan jatkuvan tai uuden toiminnan alkavan. Golato soveltaa mallia oivaltavasti aineistoonsa ja valaisee luvussa 3 sekä kehumista toimintana että Schegloffin mallin käyttökelpoisuutta mutta myös sen ongelmia toiminnan tutkimuksessa (vrt. esim. Stivers tulossa; Etelämäki tulossa). Jo edellä kuitenkin vihjasin, että esimerkiksi tällaisen teknistä termistöä vilisevän mallin kuljettaminen otsikkotasolla ei palvele lukijaa. Miksei otsikkona voisi olla vaikkapa helposti hahmotettava »Kehun kohde kaikkien ulottuvilla» teknisen »Sekventiaalisesti jälkiasemaiset viittaukset sekventiaalisessa alkuasemassa» (*Locally subsequent forms in locally initial positions*) -otsikon sijaan tai »Lohkeama eteenpäin» teknisen »Sekventiaalisesti jälkiasemaiset muodot ja sekventiaalisesti alkuasemaiset muodot

sekventiaalisessa alkuasemassa» (*Locally subsequent forms and locally initial forms in locally initial positions*) -otsikon sijaan? Näistä asioista ja näillä nimillä tekijä kuitenkin lukujen sisällä kirjoittaa.

Sen lisäksi, että Golato tarkastelee eri tapoja viitata kehuun kohteeseen, hän analysoi koko kehuvuoron rakennetta. Semanttisena piirteenä hän nostaa esille kehuissa käytetyt verbit, mikä paljastaa kiinnostavan eron englannin ja saksan välillä: englannissa kehu ilmaistaan usein kehuajan subjektiivisena mielipiteenä verbeillä *to like* 'pitää' tai *to love* 'rakastaa' (Holmes ja Brown 1987; Wolfson ja Manes 1980), Golaton saksankielisessä aineistossa yleisin verbi taas on *sein* 'olla'. Golaton mukaan voidaan puhua subjektiivisiksi ja objektiivisiksi rakennetuista kehuista (s. 82 ja 87). Sama näyttää pätevän myös suomenkielisiin kehuihin: erittäin tavallinen on objektiiviseksi väitteeksi muotoiltu omistusrakenne *sulla on kivat housut*, ja vastaavasti vain marginaalinen on subjektiiviseksi rakennettu *mä tykkään sun housuista*. Tämä subjektiivisuuden tai objektiivisuuden merkitseminen osoittautuu olennaiseksi myös kehujen vastaanoton kannalta.

HIPAISTEN KEHUJEN SOSIAALISISTA JA VUOROVAIKUTUKSELLISISTA TEHTÄVISTÄ

Kun Golato siirtyy käsittelemään kehujen sekventiaalisen paikan, rakenteen ja vuorovaikutuksellisen tehtävän suhdetta, ollaan jälleen termiviidakossa, jonka ytimessä tässä luvussa on preferenssin käsite. Se on edellisen luvun tapaan iso harmi, koska niin moni kiinnostava ja helpommin ilmaistava ilmiö jää hämäräksi termien taakse — siis jos haluaa esimerkiksi etsiä tiettyä asiaa tai saada tuloksista sisällyksen perusteella kokonaiskuvan.

Vaikka ihmiset voivat kehua »sydämetään», ilman vuorovaikutuksellisia päämääriä ainoastaan sosiaaliin tarpeisiin, kehut ovat usein myös vuorovaikutuksen palveluksessa. Kehuja näyttää kasautuvan esimerkiksi ongelmallisiksi koettujen toimintojen, kuten pyytämisen, kieltäytymisen tai valittamisen ympärille (ks. s. 120–121; myös Golato 2002; Herbert ja Straight 1989: 16–17). Tällaisia tehtäviä ja paikkoja myös Golato käsittelee kirjan luvussa 4, mutta nämä havainnot hukkuvat taas otsikoidensa alle. Esimerkiksi alaluku 4.3.1 »Kehut osana preferoimattomia jälkijäseniä» (*Compliments as components of dispreferred second pair parts*) voisi mieluummin olla nimeltään vaikkapa »Kehu osana kieltäytymistä». Muutenkin Golato on mielestäni saanut analyttisesti vähiten irti juuri kehujen vuorovaikutuksellisista ja sosiaalisista tehtävistä. Tehtäviä käsitellään kyllä implisiittisesti siellä täällä muiden analyyysien ohessa, mutta selkeää kokonaisuutta tästä kehujen osa-alueesta ei synny.

KEHUMINEN MONEN KESKEN

Itselleni kirjan kiinnostavimmaksi anniksi osoittautuivat luvut 5 ja 6, joissa käsitellään kehujen vastaanottoa. Tähän vaikuttaa varmasti paljon se, että keskityn yhteisessä kehututkimuksessamme (Etelämäki, Hakana ja Halonen tekeillä) juuri vastaanottamisen tapoihin, mutta kyse on myös siitä, että tässä Golato esittää mielestäni erittäin kiinnostavan hypoteesin kulttuuristen arvojen näkymisestä niissä yksittäisissä kielellisissä elementeissä, joilla kehu vastaanotetaan. Tässäkin on ikävä kyllä kuitenkin pakko mainita myös luvun 6 termisumusta; sen sijaan luvussa 5 tekijä onnistuu osin näyttämään jo otsikoissaan, mitä tuleman pitää.

Vaikkei Golato aineiston esittelyssään edes erittele kahden- ja monenkeskisiä kes-

kusteluja, hän on omistanut monenkeskissä keskusteluissa esitetyille kehuille oman luvun (5). Tässäkään luvussa hän ei eksplikoivaksi aineiston määrää. Hän keskittyy tarkastelemaan jonkun muun kuin kehu kohteen tuottamaa kehu jälkeistä vuoroa, joka jatkaa kehua ja on tavallaan toinen kehu. Hän esittelee ensinnäkin erilaisia toisen kehu muotoja, esimerkiksi samanmielisyyttä osoittavat mielihyvän ilmaisun *mmh* (ruokakehuissa) ja vastauspartikkelin *ja 'niin' tai 'joo'*, ja pohtii erilaisten samanmielisyyden osoittamisen keinojen keskinäistä työnjakoa. Olenaisiin havainto tässä luvussa on se, että toinen kehu näyttää olevan »pakollinen» — eli tässä aineistossa sellainen seuraa aina ensimmäistä kehua — silloin, kun kehu tehtävänä on kiittää kehu vastaanottajaa esimerkiksi tarjotusta ruoasta tai osoittaa kehu huomanneen vaikka jonkin uuden esineen, jota sitten yhdessä kehuetaan. Sen sijaan toista kehua ei esiinny eikä sen puuttumista käsitellä millään tavalla ongelmallisena, jos kehu seuraa esimerkiksi kieltäytymistä tarjotusta ruoasta. Nämä tulokset tukevat luvun 4 havaintoja kehu tehtävistä ja siitä, miten herkästi osallistujat (tiedostamattaan) suuntautuvat kehu vuorovaikutuksellisiin tehtäviin.

Yksi samanmielisyyden ilmaus, jonka Golato nostaa esille jo luvussa 5, on vastaus hakeva liitekysymys *ne*. Esimerkkien englanninkielisissä käännöksissä kirjoittaja on kääntänyt sen ilmauksella *right*, mutta kuvaa sen tehtävää vertaamalla sitä englanninkieliseen liitekysymykseen *isn't that so*. Tällaisella merkittävällä puhuja ilmaisee paitsi olevansa samaa mieltä jo esitetyn kehu suhteen myös päätyneensä tuohon arvioon jo aiemmin itse. Se siis osoittaa, millaisen episteemisen eli tiedollisen suhteen kehuun seuraava puhuja rakentaa vuorossaan (Harren 2001: 110–111). Paraatiesimerkkinä tämän merkittävien tehtävistä

Golato käy läpi katkelman (s. 141–146), jossa yksi vieras kehu emännän ruusua ja toinen vieras, Freddie, jatkaa kehua episteemisellä *ne*-merkittävällä eli osoittaa olleensa tätä mieltä jo ennen toisen kehua; Freddie osoittaa olevansa tiedon suhteen auktoriteetti (*epistemic authority*, ks. Heritage 2002). Tässä Golato nojaa tukevasti keskustelunulkoiseen tietoon: Freddie on puutarha-alan asiantuntija, mikä selittää hänen valitsemansa tiedollista auktoriteettia osoittavan samanmielisyyden ilmauksen.

KEHU OTETAAN VASTAAN

Episteemisen suhteen osoittamisen tematiikkaa jatketaan myös kehujen vastaanottamista koskevassa luvussa 6, jossa käydään läpi erilaisia vastaanottamisen tapoja. Edellä esitelty *ne* on toisen kehu lisäksi myös kehu varsinaisen vastaanottajan vastausvaihtoehto, jolla tämä voi osoittaa paitsi ottavansa kehu vastaan myös olleensa tätä mieltä jo ennen kehu esittämistä. Tässä mielessä vastausvaihtoehtoa voisi nimittää jopa kehua vahvistavaksi. Suomessa sitä voisi vastata tavallinen kehu vastaanottamisen keino, samalla tavalla episteemistä auktoriteettia rakentava ilmaus *eiks oookki* tai dialogipartikkeli *nii(n)*, joka ilmaisee samanmielisyyttä mutta voi myös ilmaista asenteen syntyneen jo aiemmin (ks. Sorjonen 2001: 167, 195). Kehu vahvistaminen on kuitenkin oma tulkintani; Golato ei nimittä keinoa vahvistavaksi vaan samanmieliseksi ja kehu vahvuutta vastaavaksi. Vastauksillaan kehu vastaanottaja joka tapauksessa aina osoittaa, hyväksyykö hän kehu vai torjuuko sen, ja usein lisäksi samalla näyttää tiedollisen suhteensa kehuun. Hyväksyvissä vastaanotoissa vastaanottaja voi osoittaa olleensa jo itse samaa mieltä, olevansa samaa mieltä ottamatta kantaa siihen, milloin on tähän tulokseen

tullut, tai yllättyneensä, koska ei ollut tullut ajatelleeksi asiaa aiemmin. Torjuvissa vastaanotoissa hän voi samoin näyttää jo ajatelleensa, ettei pidä kehun kohteesta tai huomanneensa vasta kehun kohdatessaan, ettei pidä siitä.

Neuvotteleminen kunkin osallistujan tiedon määrästä ja tiedollisesta suhteesta puheenalaiseen asiaan ja kielelliset keinot tämän osoittamiseen kiinnostavat keskusteluntutkijoita — myös itseäni — tällä hetkellä jälleen enemmän kuin aikoihin. Esimerkiksi John Heritage ja Geoffrey Raymondin tuoreet tutkimukset käsittelevät tiedollisen auktoriteetin osoittamisen keinoja ja etenkin sosiaalisia tehtäviä englanninkielisissä keskusteluissa (Heritage ja Raymond 2005; Raymond ja Heritage tulossa 2006; ks. myös Koshik 2005). Suomessa Elise Kärkkäisen tutkimukset (2003 ja tulossa) ja hänen johtamansa tutkimusprojektin »Interactional practices and linguistic resources of stance taking in spoken English (and Finnish)» tutkijat Pentti Haddington (2005), Tiina Keisanen (tulossa), Maarit Niemelä (tekeillä) ja Mirka Rauniomaa (tekeillä) käsittelevät ylipäätään erilaisia asenteen ilmaisemisen keinoja ja samalla myös episteemisen asenteen ilmaisemisen tapoja sekä englannissa että suomessa. Myös esimerkiksi erilaiset suomen kielen partikkeleita koskevat varhaisemmatkin tutkimukset nostavat esille partikkeleiden tiedon määrää, laatua, jakautumista ja omistajuutta ilmaisevia tehtäviä (ks. esim. *nyt*, Hakulinen ja Saari 1995; *sit(te(n))*, Hakulinen ja Saari 1998; Halonen 2005; *-s*, Halonen 2002: 182–204; Raevaara 2004). Marja-Leena Sorjosen *joo-* ja *nii(n)*-partikkeleita koskeva tutkimus (2001) näyttää, miten episteemistä asennetta ilmaistaan pienimillään kielennaineilla. Tulevaisuuteen suuntautuvassa päätösluvussaan Golato peräänkuuluttaakin juuri Sorjosen tutkimuksen kaltaista systemaattista vastauspartik-

kalien tutkimusta myös saksasta — suomalainen tutkimus saa kirjassa painavan viimeisen sanan.

KURKISTUS KULTTUURIEROIHIN?

Golato ponnistaa saksankielisten keuhjen vastaanottamisen tapoihin vertaamalla niitä Pomerantzin tutkimukseen (1978) amerikkalaisten keuhjen vastaanotosta. Vertailu tuo esille herkullisia, mahdollisesti kulttuurieroihin perustuvia kielenkäytön eroja. Vertailu on kuitenkin myös ongelmallista: Pomerantzin tutkimus on kohta jo 30 vuotta vanha, eikä Pomerantz kerro siinä mitään aineistostaan. Tästä huolimatta keuhjen vastaanottamista käsittelevässä luvussa esitetään mielestäni erittäin kiinnostava ja kielellisen analyysin tukema spekulatio saksalaisten ja amerikkalaisten keuhjen vastaanoton eroista. Etikettikirjojen mukaan saksalaiset (ja tässä nimenomaan saksalaiset, ei saksankieliset) eivät yleensä hyväksy kehuja vaan torjuvat ne vähätellen. Golato osoittaa, ettei tämä pidä lainkaan paikkaansa: päinvastoin saksalaiset useimmiten hyväksyvät kehun ja, kuten edellä mainitsin, usein osoittavat vieläpä olevansa keuhjan kanssa samaa mieltä. Tälle Golato esittää kiinnostavan mahdollisen selityksen Kotthoffin (1989: 451–452) tekemästä pienestä, testiin perustuvasta tutkimuksesta, jolla tämä selvitti amerikkalaisten ja saksalaisten suhdetta kehumiseen. Sen mukaan saksalaiset suuntautuvat enemmän kehun todenmukaisuuteen ja amerikkalaiset sen sosiaalisiin tehtäviin (ks. myös Byrnes 1986: 200–201).

Kuten jo edellä keuhjen rakenteiden yhteydessä kerroin, englanninkieliset kehut rakennetaan useimmiten subjektiivisiksi, keuhjan näkökulmasta kerrotuiksi *like-* ja *love-*verbeillä. Saksankieliset kehut taas rakennetaan kielellisesti objektiivisiksi käyttämällä tavallisimmin verbiä *sein*.

Tämä rakennepiirre mahdollisesti vielä vahvistaa spekulatiota siitä, että amerikkalaiset ottavat henkilökohtaisemman suhteen kehuun, jolloin sen yleiseen todenmukaisuuteen ei oteta kantaa, kun saksalaiset pidättäytyvät »tosiasioissa» (ks. Lord 1996: 50). Tällaista rakenteen ja Kotthoffin tutkimuksen yhteyttä Golato ei itse eksplikoi, mutta lukijana juonnuin miettimään tätä. Golato myös spekuloi edellä esitellystä kulttuurierosta mahdollisesti johtuvan sen, että saksalaiset hyväksyvät kehuun amerikkalaisia useammin, koska he uskovat kehujan todella tarkoittavan sitä, mitä sanoo. Kuitenkaan kirjoittaja ei esimerkiksi päädy pohtimaan, voisiko tästä seurata jopa, että saksalaisissa kehujen vastaanotoissa sosiaalinen itsekehuun välttämisen vaatimus tai odotus — jota Pomerantz (1978) korostaa amerikkalaisten kehujen vastaanotossa — saa väistyä toisen mielipiteen kunnioittamisen ja samanmielisyyden vaatimusten tieltä. Innostuin valtavasti Golaton spekuloinneista ja näen niissä paljon sellaista, mikä voisi selittää suomalaisiakin kehujen vastaanoton tapoja, jotka myös selvästi poikkeavat Pomerantzin amerikkalaisista tapuksista.

Olen kaikkiaan esittänyt paljon kritiikkiä kirjasta, joka on ollut kuitenkin yksi inspiroivimmista aikoihin. Toivomukseni kirjoittajalle olisi ollut turhan terminologian poistaminen. Täsmällisen ja vaikeasti avautuvan termistön ja kuvailevamman sanaston ristivedon kanssa joutuu toki jokainen tutkija kamppailemaan. Mielestäni Golaton tutkimuksen suuri ansio on, että se uskalttaa nostaa esiin mahdollisia kulttuurieroja. Kulttuurierot alkavat olla kohta täydellinen tabu, vaikka kaikki tietävät, että niitä on olemassa ja ettei niiltä kannata silmiään sulkea. Vaikka ajatukset jäävät spekulatiota tasolle, on nautinnollista lukea mahdollisesta saksalaisen perusluonteen ja pienen kielellisen elementin liitosta: kulttuurin kuvaus

sopii saumatta vuorovaikutuksen kuvaukseen. ■

MIA HALONEN

Sähköposti: mia.halonen@kotus.fi

LÄHTEET

- BYRNES, HEIDI 1986: Interactional style in German and American conversations. – *Text* 6 s. 189–206.
- COUPER-KUHLEN, ELIZABETH – SELTING, MARGRET 2001: *Studies in interactional linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- ETELÄMÄKI, MARJA tulossa: *Toiminta ja referenssi: Tutkimus suomen demonstratiivipronominista* tämä. Väitöskirja. Helsingin yliopiston suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos.
- ETELÄMÄKI, MARJA – HAAKANA, MARKKU – HALONEN, MIA tekeillä: Kehujen rakenne, sekventiaalinen paikka ja vastaanotto suomenkielissä keskusteluissa.
- GOLATO, ANDREA 2002: German compliment responses. – *Journal of Pragmatics* 34 (5) s. 547–571.
- HADDINGTON, PENTTI 2005: *The intersubjectivity of stance taking in talk-in-interaction*. Väitöskirja. Oulun yliopiston englannin kielen laitos.
- HAKULINEN, AULI – SAARI, MIRJA 1995: Temporaalisesta adverbista partikkeliksi. – *Virittäjä* 98 s. 481–500.
- 1998: Var finns männe Anja sen då? Om *se(dan)* och *då* som motsvarigheter till finskans *sit(ten)* i hel-sinforssvenska samtal. – Hanna Lehti-Eklund (toim.), *Samtalsstudier* s. 81–96. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet B. Helsingfors: Universitetstrycket.

- HALONEN, MIA 2002: *Kertominen terapian välineenä. Tutkimusvuorovaikutuksesta myllyhoidon ryhmäterapiassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2005: *Mä en sit siihe sanonu mitää*. Raportit sanomatta jättämisestä ja evidentialinen partikkeli *sit(te(n))* keskustelun kertomuksissa. – *Virittäjä* 109 s. 271–298.
- HARREN, INGA 2001: »Ne?» in *Alltagsgesprächen – interaktive Funktionen und Positionierung in Turn und Sequenz*. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. Universität Oldenburg, Oldenburg.
- HERBERT, ROBERT K. – STRAIGHT, STEPHEN H. 1989: Compliment-rejection versus compliment-avoidance: Listener-based versus speaker-based pragmatic strategies. – *Language and Communication* 9 s. 35–47.
- HERITAGE, JOHN 1996 [1984]: *Harold Garfinkel ja etnometodologia*. Suomentaneet Ilkka Arminen, Outi Paloposki, Anssi Peräkylä, Sanna Vehviläinen & Soile Veijola. Helsinki: Gaudeamus.
- 2002: *Oh*-prefaced responses to assessments: A method of modifying agreement/disagreement. – Cecilia E. Ford, Barbara A. Fox & Sandra A. Thompson (toim.), *The language of turn and sequence* s. 196–224. Oxford: Oxford University Press.
- HERITAGE, JOHN – RAYMOND, GEOFFREY 2005: The terms of agreement: Indexing epistemic authority and subordination in talk-in-interaction. – *Social Psychology Quarterly* 68 (1) s. 15–38.
- HOLMES, JANET – BROWN, DOROTHY F. 1987: Teachers and students learning about compliments. – *TESOL Quarterly* 21 (3) s. 523–546.
- KEISANEN, TIINA tulossa: *Patterns of stance taking: Negative yes/no interrogatives and tag questions in spoken American English*. Väitöskirja. Oulun yliopiston englannin kielen laitos.
- KOSHIK, IRENE 2005: *Beyond rhetorical questions: Assertive questions in everyday interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- KOTTHOFF, HELGA 1989: So nah und doch so fern. Deutsch-amerikanische pragmatische Unterschiede in universitären Milieu. – *Informationen Deutsch als Fremdsprache* 16 s. 448–459.
- KÄRKKÄINEN, ELISE 2003: *Epistemic stance in English conversation: A description of its interactional functions, with a focus on 'I think'*. Amsterdam: John Benjamins.
- tulossa: *Stance-taking in conversation: From subjectivity to intersubjectivity*. – *Text*.
- LORD, RICHARD 1996: *Culture shock! Germany: A guide to customs and etiquette*. Portland: Graphic Arts Center Publishing Company.
- NIEMELÄ, MAARIT tekeillä: *Constructing stance in interactive storytelling*. Väitöskirja. Oulun yliopiston englannin kielen laitos.
- POMERANTZ, ANITA 1978: Compliment responses. Notes on co-operation of multiple constraints. – J. Schenkein (toim.), *Studies in the organization of conversational interaction* s. 79–112. New York: Academic Press.
- RAEVAARA, LIISA 2004: *Mitäs me sovittais?* *S*-partikkelin sisältävien hakukysymysten tehtävistä. – *Virittäjä* 108 s. 531–558.
- RAUNIOMAA, MIRKA tekeillä: *Repetition, recovery and stance taking in spoken English and Finnish*. Väitöskirja. Oulun yliopiston englannin kielen laitos.

▷

- RAYMOND, GEOFFREY – HERITAGE, JOHN tulossa 2006: The epistemics of social relations: Owning grandchildren. – *Language in Society* 35 (5).
- SCHEGLOFF, EMANUEL A. 1996: Some practices for referring to persons in talk-in-interaction: A partial sketch of a systematics. – Barbara Fox (toim.), *Studies in anaphora* s. 437–485. Amsterdam: John Benjamins.
- SORJONEN, MARJA-LEENA 2001: *Responding in conversation: A study of response particles in Finnish*. Amsterdam: John Benjamins.
- STIVERS, TANYA tulossa: Alternative recognitions in initial references to persons. – Tanya Stivers & Nick J. Enfield (toim.), *Person reference in interaction: Linguistic, cultural, and social perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- WOLFSON, NESSA – MANES, JOHN 1980: The compliment as a social strategy. – *Papers in Linguistics* 13 (3) s. 236–244.

KESKUSTELUNANALYYSIA PUHETERAPIAISTUNNOSTA

Tuula Tykkyläinen *Puheterapeutti ja lapsi puheterapiatehtävää tekemässä — ohjailevan toiminnan tarkastelua*. Helsingin yliopiston puhetieteiden laitoksen julkaisuja 50. Helsinki: Helsingin yliopisto 2005. 186 s. ISBN 952-10-2381-3.

Logopedisen tutkimuksen piirissä etnometodologinen keskustelunanalyysi on viime aikoina vakiintunut yhdeksi keskeiseksi tutkimustavaksi. Sillä päästään käsiksi toimijoiden kompetenssiin ja keinoihin tuottaa ja ymmärtää puhetta aidoissa vuorovaikutustilanteissa. Näin voidaan analysoida esimerkiksi kielihäiriöisten tosiasiallisia kykyjä selviytyä keskustelutilanteissa tai puheterapeuttien ammattikäytäntöjä ja niiden toteutumia institutionaalisissa tilanteissa.

Tuula Tykkyläinen jatkaa keskustelunanalyysia hyödyntävää logopedisen tutkimuksen linjaa omassa väitöskirjassaan, jonka teemana on puheterapeutin ja lapsiasiakkaan vuorovaikutus yksilöterapiaistunnossa. Tykkyläisen aineiston terapeutit ovat kokeneita ammattilaisia ja asiakkaat 4–6-vuotiaita lapsia, joilla on todettu tai joilla epäillään olevan kielen kehityksen häiriö.

Tutkimus keskittyy ohjaileviin jaksoihin sellaisien leikinomaisten tehtävien tekemisen aikana, joissa lapset esimerkiksi tunnistavat esillä olevista kuvakorteista puheterapeutin sanallisesti kuvailemaa tai joissa käytetään terapiamateriaalia muulla tavoin puheen ymmärtämisen harjoitteluun. Toimintajaksoissa keskeistä on siis toimiminen paitsi sanallisesti myös konkreettisen esineistön avulla. Aineistoa Tykkyläisellä on runsaasti: seitsemältä puheterapeuttilapsi-parilta on analysoitu 234 videoitua toimintajaksoa.

Tutkimuksensa aluksi Tykkyläinen tarjoaa tiiviin johdatuksen logopedisen tutkimuksen ja erityisesti sen yhden käytännön sovelluksen, puheterapian, erilaisiin linjoihin, lähestymistapoihin ja saavutettuihin tuloksiin. Myös aluetta vähemmän tuntevat johdatellaan siihen, mitä puheterapia oikeastaan on, miksi sitä harjoitetaan ja mitä